

SIA *Laflora* valdes priekšsēdētājs Uldis Ameriks: "Arvien vairāk lauksaimniecībā izmantojamās kūdras substrātus patērē Āzijā, jo īpaši Japānā, Dienvidkorejā un visvairāk Ķīnā, kurā par būtiskāko valsts drošības faktoru tiek uzskatītas nevis raķetes, ieroči, patronas, bet gan vesels cilvēks, tāpat droša pārtika, turklāt šī lielvalsts ir uzstādījusi mērķi būtiski – 10 reizes – palielināt dārkopības kūdras substrātu importa apjomus, jo citas substrātu alternatīvas, piemēram, kokosšķiedru, neuzskata par labāko iespējamo risinājumu."

Starp augošu pieprasījumu un politisko lēmumu riskiem

Lai arī Eiropā un citviet pasaulē tiek novērota ekonomiskā stagnācija vai pat recesija, kūdras substrātu pieprasījums ļauj pārdot vairāk un gūt lielākus ienākumus, vienlaikus nozares nākotne ir atkarīga ne tikai no pašu uzņēmēju darbības, bet arī valsts politikas, kuras pamatā ir Eiropas Savienības uzstādījumi

MĀRIS ĶIRSONS, DIENAS BUSINESS

To intervijā *Dienas Biznesam* stāsta kūdras ieguves un pārstrādes uzņēmuma SIA *Laflora* valdes priekšsēdētājs Uldis Ameriks. Viņš norāda, ka pieaugošais kūdras substrātu pieprasījums ir labs priekšnoteikums nozares attīstībai, vienlaikus to apdraud politisko lēmumu riski.

Kāda ir situācija nozarē?

Pēdējo gadu nemītīgo izaicinājumu un pārmaiņu kontekstā 2024. gada situācija būtu raksturojama kā ļoti laba, kaut arī neviens nav atcēlis trauksmainās nākotnes pārmaiņu riskus attiecībā uz kūdras ieguvu, kas ir pamata resurss lauksaimniecībā izmantojamās kūdras substrātu ražošanai. Kopumā šo nozari vienlaikus ietekmē dažādi saimnieciski, politiski un arī dzīves klimatiski apstākļi.

Ja raugās uz saimnieciskajiem apstākļiem, tad 2024. gads būtībā būs finansiāli ienesīgāks, nekā bija 2022. gads, kad pieprasījums pēc kūdras substrātiem strauji pieauga, kas arī paaugstināja šīs produkcijas realizācijas cenas. Jāņem vērā, ka 2022. gads sākās ar Covid-19 pandēmijas atbalsta pasākumiem un daudzu valstu atvēlētas naudas iepildināšanu tautsaimniecībā. Šī *helikoptera nauda* bija kā katalizators jeb sava veida indikators tam, cik ātri un strauji nozares spēj pielāgoties jauniem tirgus apstākļiem. Savukārt 2023. gadā iepriekš izkaisītā *helikoptera nauda* jau bija pagātne un kūdras substrātu realizācijas cenas atgriezās normālā līmenī. Citiem vārdiem sakot, tās saruka, kas atspoguļojas arī kūdras substrātu ražotāju neto apgrozījumos un arī dzīves rādītājos. Savukārt šogad situācija kūdras substrātu ražotājiem ir pilnīgā pretrunā ar kopējo tautsaimniecības situāciju. Proti, Eiropā un ne tikai te ekonomika labākajā gadījumā atrodas stagnācijas vai sliktākajā scenārijā – pat recesijas zīmē, kamēr kūdras produktu sfērā ir salīdzinoši liela izaugsme. Piemēram, *Laflora* pērn strādāja ar 28 milj. eiro lielu neto apgrozījumu, kamēr šā gada deviņos mēnešos jau ir sasniegti 26 milj. eiro, un ir pamatotas prognozes, ka 2024. gadu pabeigsim ar aptuveni 35 milj. eiro lielu neto apgrozījumu. Tas būs visu laiku lielākais uzņēmuma neto apgrozījums, jo 2022. gadā tas bija 31,6 milj. eiro, bet 2023. gadā 28,6 milj. eiro. Protams, peļņas rādītājiem pieauguma līmenis nebūs tik iespaidīgs, jo izmaksas (darba algas, materiāli) jau arī ir pieaugušas.

Kā tas nākas, ka Eiropā tautsaimniecība stagnē, bet kūdras substrātu ražotājiem ir cita pasaule – izaugsme?

To nosaka saimnieciskā konjunktūra. Proti, pasaulē pieaug pieprasījums pēc pārtikas produktiem, un to audzēšanai ir nepieciešams kūdras substrāts. Pasaules Tirdzniecības organizācijas dati rāda, ka kopš 2018. gada pēc kopējā kūdras produktu eksporta apjoma Latvija ir pirmajā vietā pasaulē, 2022. gadā pēc eksportētā kūdras produktu apjoma Latvijas daļa pasaules tirgū bija 19,9%. Jau tagad 31% no Eiropas profesionālajā dārzkopībā izmantotās kūdras ir Latvijā iegūta. Un tas sasniegts, kūdras iegūstot tikai 0,4% no kopējās Latvijas teritorijas. Arvien vairāk lauksaimniecībā izmantojamos kūdras substrātus patērē Āzijā, jo īpaši Japānā, Dienvidkorejā un visvairāk Ķīnā, kurā par būtiskāko valsts drošības faktoru tiek uzskatītas nevis raķetes, ieroči, patronas, bet gan vesels cilvēks, tātad droša pārtika. Ķīna ir uzstādījusi mērķi būtiski – 10 reizes – palielināt dārzkopības kūdras substrātu importa apjomus, jo citas substrātu alternatīvas, piemēram, kokosšķiedru, neuzskata par labāko iespējamo risinājumu. Faktiski Ķīna ar savu pilsētu apzaļumošanas un lauksaimniecības produktu audzēšanas pasākumu programmu laika gaitā kļūs par lielāko kūdras substrātu patērētāju un tātad arī importētāju pasaulē. Vienlaikus Ķīna un visa Āzija nebūt nav vienīgais pasaules reģions, kurš plāno patērēt arvien vairāk kūdras substrātu.

Vai nepastāv risks, ka Ķīnas kompānijas iegādāsies vai arī investēs un uzbūvēs iespaidīgas kūdras substrātu ražotnes Krievijā un Baltkrievijā?

Jā, šāds notikumu attīstības scenārijs var īstenoties, vienlaikus Krievijā esošās kūdras substrātu ražotnes līdz šim ir bijušas vērstas uz šīs lielās valsts iekšējā tirgus patēriņa pieprasījuma apmierināšanu. Tā kā Krievija ir pakļauta starptautiskām sankcijām un tā arī pati ir noteikusi liegumus ievest lauksaimniecības produktus, tad šajā valstī būtībā ir un būs nepieciešams pietiekami liels papildu kūdras substrātu apjoms. Tas nozīmē, ka Ķīnas uzņēmējiem ir jāsaņem visas atļaujas kūdras ieguvei Krievijā un jāuzbūvē attiecīgas ražotnes, un jāizveido loģistikas piegāžu ķēdes. Tas ir izdarāms, bet šaubos, ka tas ir īstenojams gada vai dažu gadu laikā, zinot, cik milzīgus kūdras substrātu apjomus vēlas iepirkt Ķīna. Varbūt nedaudz citāda situācija ir ar Baltkrieviju, kurā ražotājiem kūdras izstrādājumiem pēc 2022. gada Krievijas invāzijas Ukrainā ir slēgts Eiropas tirgus un bija nepieciešams atrast citus noieta tirgus. Vienlaikus arī Baltkrievijā jaunu ražotņu izveidei vai esošo jaudu palielināšanai būs nepieciešami gadi. Tomēr, pat neraugoties uz šādām iespējamām jaunām būtiski pa-

” Būtiskākais nākotnes neskaidrības avots kūdras substrātu ražotājiem ir ES Zaļais kurss un ar to saistītie regulējumi, nosacījumi, arī maksājumi, kā arī kampaņveidīgas dažādu dabas organizāciju aktivitātes, lai kūdras ieguvu padarītu par vēsturi.

lielinātām kūdras substrātu ražotņu jaudām Latvijas austrumu kaimiņvalstīs, tās nespēs nosegt pieaugošo pieprasījumu pēc šiem produktiem. Un tā ir lieliska iespēja Latvijai un šeit strādājošajiem kūdras substrātu ražotājiem palielināt savas ražošanas jaudas, eksporta ienākumus un arī valstij kopumā iegūt papildu darbavietas, jo īpaši uzlabojot nodarbinātību reģionos un radot arī papildu nodokļu ieņēmumus valsts budžetā. Šajā iespējamā nākotnes ieguvumu ainavā ir gan tikai viens BET – Latvijas valsts politika un valdošo politiķu izpratne par Zaļo kursu, ES Zaļā kursa doktrīna, kas ietekmē ne tikai kādu atsevišķu sfēru, bet arī ražošanu, tās izmaksas.

Ko tad Latvija var ietekmēt, ja lielākoties skan atzinumi, ka tās ir ES prasības un mēs jau teju neko izdarīt nevaram?

Nenoliedzami, ka pašlaik Latvijas uzstādījumi tiek pakārtoti ES nosacījumiem, tomēr kas tad ES šos uzstādījumus nosaka? ES dalībvalstis! Latvija ir viena no ES 27 dalībvalstīm, un tai ir tieši tādas pašas tiesības kā visām pārējām 26, un, ja ir kādi iespējami nosacījumi un prasības, kuras ir pretrunā Latvijas nacionālajām interesēm, tad varam izmantot savu veto un panākt, lai attiecīgās normas, kuras faktiski diskriminē vai pat aizliedz strādāt Latvijā sekmīgi funkcionējošajām nozarēm, vienkārši nestātos spēkā. Tas nozīmē pie varas esošo politisko spēku spēju aizstāvēt Latvijas, tajā dzīvojošo un strādājošo intereses, jo galu galā valstī nodokļus samaksā uzņēmēji, kuri rada preces un pakalpojumus, ko realizē tirgū, un tikai no šiem maksājumiem tiek uzturēta valsts pārvalde, arī valsts aizsardzība, izglītība, zinātne, kultūra, infrastruktūra. Ja upurējam tautsaimniecību kaut kādu iedomātu mītisku mērķu vārdā, tad jautājums – par kādu naudu saglabāsim valsti, vēl jo vairāk, ja sabiedrībai nepieciešamo pakalpojumu segšanai vajadzīgās naudas jau pašlaik nav pietiekamā apmērā. To skaidri rāda valsts budžeta deficīta apjoms.

„Esmu pārliecināts, ka var atrast līdzsvaru starp cilvēku labklājību un dabu, ka var sabalansēt valsts ekonomiskās intereses ar klimata pārmaiņu mazināšanu un dabas aizsardzību – vajadzīgs tikai konstruktīvs dialogs pie viena galda.

Bet Latvija jau, šķiet, ir piekritusi kūdras nozares sašaurināšanai?

Jā, *patencoties* Taisnīgas pārkārtošanās fonda regulējumam, Latvija jau ir atteikusies no enerģētiskās kūdras ieguves un izmantošanas no 2030. gada, taču ne no kūdras substrātu ražošanas. Tieši tāpēc šobrīd visi spēki jāvelta dārzkopības kūdras attīstībai, jārada jauni produkti uz kūdras bāzes, kas dotu vēl lielāku pievienoto vērtību. Latvijai ir stingri jāiestājas par valstī pieejamo dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu ekonomikas un labklājības celšanai, aizstāvojot dārzkopības kūdras nozari kā nacionāli nozīmīgu eksportējošu nozari, kas dod ieņēmumus budžetā. Vajadzīga valsts sniegta drošība, lai attīstītu nozari nākotnē.

Nenoliedzami, ka pēdējos gados Eiropā arvien agresīvāks kļūst zaļo organizāciju lobijs par dārzkopības kūdras ieguves un izmantošanas pilnīgu pārtraukšanu līdz 2050. gadam, argumentējot to ar ietekmi uz dabu un klimatu. Tas atstāj būtisku ietekmi arī uz ES regulējumiem un politiskajām diskusijām par dārzkopības kūdras nozares ierobežošanu un pat pārtraukšanu ilgtermiņā (piemēram, Taksonomijas regulējums, kas paredz ierobežot finanšu resursu pieejamību kūdras produktiem u. c.).

Nenoliedzami, ka pašlaik visaugstākos riskus nozares nākotnei rada tieši politiskie lēmumi, un, lai arī tiek nemitīgi atgādināts par klimata pārmaiņu riskiem, tomēr tiem var pat vairāk sagatavoties nekā politiskajiem. Jā, augusta sākumā dažu stundu laikā dabūjām 200 milimetrus nokrišņu, taču kopumā klimatiskie apstākļi šogad bija labvēlīgi kūdras ieguvei. Vienlaikus, neraugoties uz to, *Laflora* 2024. gadā spēja ievākt līdz šim vislielāko kūdras apjomu, kas ir pamats lauksaimniecībā un stādu audzēšanā izmantojamo kūdras substrātu ražošanai. Latvijā būtiskākais risks bija un ir ne tikai tas, ka pieeja kūdras resursiem ilgtermiņā nav īsti prognozējama, bet arī virkne pieņēmumu attiecībā uz to, ka izraktā kūdra ir fosils resurss, kaut arī kūdra ir viens no dabas resursiem, kurš lēni, bet atjaunojas. Taču ES izpratnē, ja emisijas no kūdras sadedzināšanas ir tikpat lielas kā no akmeņogļu dedzināšanas, un akmeņogles ir fosilas, tātad arī kūdra ir fosila. Kā mēs varam pieņemt, ka kūdra ir fosila, ja vispār-

pieņemtais kūdras uzkrāšanās ātrums pasaulē ir 1 mm gadā! Pētījumi Teiču un Ķemeru purvā pierāda, ka pat 3–5 mm gadā. Kā kaut kas, ko pieņem par fosilu, var atjaunoties? Ir, protams, divaini, ka tiek postulēts – maksā piesārņotājs, tātad galapatērētājs, bet ES normatīvi paredz pretējo, jo, kaut arī saražotie kūdras substrāti no Latvijas tiek piegādāti teju uz 100 pasaules valstīm, par emisijām no CO₂ būs jāmaksā kūdras ieguvējam – tātad Latvijā strādājošajam uzņēmumam, un emisijas tiek pieskaitītas Latvijai. Ja jau piesārņotājs maksā un kūdra ir tik kaitīga, tad loģiski būtu, ka par patērētās kūdras CO₂ izmešiem maksātu tās patērētāji, piemēram, puķu, dārzenu audzētāji Nīderlandē, Vācijā – valstīs, kas vēsturiski ir bijušas vienas no lielākajām kūdras ieguvējām pirms daudziem desmitiem gadu, taču savus pieejamos kūdras resursus ir pilnībā izsmēlušas.

Ko darīt?

Minētās problēmas atrisināšanai redzu divus scenārijus. Viens – panākt, ka tas, kas pasūta mūziku, pats arī maksā jeb emisijas pieskaita tā valsts, kura kūdras importē. Otrs – izmainīt IPCC vadlīnijās pieņemto formulu, pēc kuras veiktajos aprēķinos emisijas no kūdras ir vienādas neatkarīgi no tā, vai tā tiek dedzināta vai izmantota lauksaimniecībā. Bet kopumā, lai kūdras nozare varētu attīstīties, audzējot eksportā un budžetā maksāto nodokļu apjomu, no valsts ir nepieciešami attiecīgi lēmumi un rīcība. Vispirms – atzīt, ka kūdra ir vajadzīga Latvijai, izstrādājot nacionālu regulējumu, lai ilgtermiņā nodrošinātu dārzkopības kūdras nozares attīstību, kūdras izmantošanas stratēģiju līdz 2050. gadam. Tāpat nepieciešama skaidra, spēcīga Latvijas valsts pozīcija Eiropā, kas aizsargā un ļauj attīstīties kūdras nozarei, kura ilgtspējīgi izmanto plaši pieejamos vietējos dabas resursus, vienlaikus saglabājot līdzsvaru ar dabas aizsardzību. Jāizstrādā klimata mērķu izpildes regulējums – kā un pēc kādiem standartiem uzskaitīt valsts un uzņēmumu veikto darbību pozitīvo ietekmi uz klimata mērķu sasniegšanu. Jānodala valsts un Eiropas statistikas uzskaitē dārzkopības kūdra no enerģētiskās kūdras. Kūdra Latvijā ir lēni atjaunīgs, nevis fosils resurss. Tas jānostiprina ar Latvijas reālajos apstākļos veiktiem zinātniskiem pētījumiem un jāapstiprina Latvijas normatīvajos aktos un Eiropas institūcijās. Jāprecizē dārzkopības kūdras SEG emisiju uzskaites metodoloģija. Jāveido skaidra, prognozējama, darba ņēmējiem un devējiem saprotama nodokļu sistēma, kas netiek regulāri mainīta, lai ļautu ražojošiem uzņēmumiem ilgtermiņā plānot darbību, naudas plūsmas un investīcijas (nodokļu paaugstināšanai jānotiek paralēli valsts pārvaldes izdevumu optimizēšanai).

Bet vai kūdras ieguvējiem nebūs jāpērk emisiju kvotas, tādējādi jātērē milzīgi līdzekļi, kuri paaugstinās ražošanas iz-

maksas un samazinās ienākumus Latvijā strādājošajiem?

Pašlaik vēl nav neviena normatīvā akta, kurš paredzētu šādu kūdras nozares aplikšanu faktiski ar papildu nodokli, bet perspektīvā šāds risks pastāv. Un, ja viss turpinās līdzšinējās sliedēs, tad emisiju kvotu iegādei var būt nepieciešami nevis daži tūkstoši vai desmiti, bet gan simti tūkstoši un pat miljoni eiro. Nav zināms un pat prognozējams, kāda tajā brīdī būs kūdras substrātu tirgus cena, un līdz ar to nav iespējams veikt pat provizoriskas aplēses par šāda iespējama nosacījuma ietekmi uz Latvijā strādājošo kūdras substrātu ražotāju dzīvotspēju – konkurētspēju, jo šis papildu izmaksas būs jāiekļauj produkta realizācijas cenā. Raugoties uz nozares nākotni ietekmējošajiem riskiem, daudz nozīmīgāks ir mitrāju aizsardzības jautājums, par ko pašlaik ļoti lielas diskusijas ir nevis tikai Eiropas, bet pat visas pasaules mērogā, jo ir valstis, kurās nosusināšana notiek ļoti lielos apjomos, lai tajās zemēs varētu audzēt lauksaimniecības produkciju. Līdz šim mitrājus uzskaitīja, bet neiekļāva inventarizācijas datus, taču no 2026. gada šie dati būs saistoši. Vienlaikus emisiju tirdzniecības sistēmā tiek iekļauts transports un ēkas, kas nozīmē, ka par tiem būs jāmaksā CO2 nodoklis, kas atkal sadārdzinās ne jau tikai kūdras substrātus, bet pilnīgi visu preču ražošanu un pakalpojumu sniegšanu, par ko nāksies maksāt patērētājiem. *Brašie pionieri* ir uzņēmušies saistības par emisiju samazināšanu, taču pašlaik nav skaidrs, kā šīs saistības izpildīt, neslēdzot vai arī būtiski neierobežojot daudzas nozares, kas savukārt nozīmēs mazāk darbavietu un mazākus nodokļu ieņēmumus, bet vajadzības pēc papildu finansējuma augs, kas nozīmē augstākus nodokļus. Nozare šos riskus negrasās atstāt pašplūsmā, tos apzinās, jo tiek izstrādāts kūdras nozares memorands un arī kūdras ieguves un reaktivācijas ilgtermiņa plāns, kurā tiks apskatīti visi iespējamie nākotnes riski, ko un kā varam darīt paši un kuros gadījumos ir nepieciešama valsts iesaiste, tādējādi paliekot tirgū – saglabājot konkurētspēju. Piemēram, tiek rēķinātas emisijas, taču nav aprēķinātas metodikas par to, cik daudz CO2 emisijas tiek piesaistītas, iestādot mežu. Kaut arī, ja uzņēmumu darbība rada emisijas, tad ir pasākumi, kuru rezultātā šīs emisijas tiek piesaistītas, un tādējādi mainās šī bilance un arī tas, cik daudz tad katram uzņēmumam būtu jāpērk attiecīgo CO2 emisiju kvotu. Un varam paraudzīties, kā mainās visi emisiju cipari, proti, ja kūdru iegūstam mitrājos vai karjeros. Kūdru nededzina, bet izmanto dārzkopībā, stādāudzēšanā. Proti, vienā m3 kūdras var izaudzēt 6000 koku stādu, ar ko apstādīt 3 ha meža, kur viens hektārs meža 50 gados piesaistīs 370 t CO2. Vienā m3 kūdras var izaudzēt 7000 dārzena stādu, ja tie ir gurķi, tad iegūt 16 t šo augu, ja tomāti – tad 32 tonnas tomātu. Un vēl var rēķināt, cik lielas siltumnīcu gāzu emisijas rodas, lai iegūtu

1 m3 kūdras, un cik tajā izaudzētie koki un dārzeni piesaistīs CO2. Matemātika pierāda, ka kūdras ieguves rezultātā radīto CO2 izmešu apjomu daudzkārtīgi pārsniedz piesaistītais CO2 kūdras substrātos izaudzētajos augos. Tieši tāpēc kūdras substrāti ir viens no nozīmīgākajiem CO2 emisiju piesaistes instrumentiem. Turklāt *Laflora* paredzējis Kaigu purvā izveidot zaļo industriālo parku, kurā ar vēja un saules parkiem tiktu ražota atjaunīgā elektroenerģija, kas tiktu izmantota šajā teritorijā esošajos patērētājos.

Kad startēs Kaigu purva zaļās industriālās zonas projekts?

Industriālajā zonā, veicinot kūdras vietējo patēriņu, plānots attīstīt Baltijā lielāko un modernāko stādu audzētavu, kurā ietilps siltumnīcu kompleksi dārzena un meža stādu audzēšanai. Plānots izveidot ražotnes, kas aprobežos inovatīvus un oglekli sekvestrējošus produktus, par ko jau šobrīd sākti pētījumi sadarbībā ar zinātniekiem. Pašlaik notiek sarunas ar potenciālajiem investoriem – tiem, kuri vēlētos strādāt šajā iecerētajā zaļajā industriālajā zonā. Ideja ir pavisam vienkārša – Latvijas kūdras substrātā audzēt stādus un tos piegādāt Eiropai. Pašlaik Latvijā iegūst kūdru, to pārstrādā kūdras substrātos un eksportē uz vairāk nekā 100 pasaules valstīm, tostarp uz Nīderlandi, kas ir liela puķu un dārzena stādu, arī pašu dārzena audzētāja, bet daļa no izaudzētā šajā valstī atgriežas Latvijā. Tā kā ES Zaļais kurss prasa samazināt siltumnīcu gāzu emisijas, jo īpaši CO2, tad loģiski būtu, ja samazinātu CO2 pēdu pārvadājuma – substrātu no Latvijas uz Nīderlandi un stādus (puķes) no Nīderlandes uz Latviju un citām valstīm, ko var izdarīt, audzējot Latvijā, vēl jo vairāk, ja Kaigu purva enerģētikas bloks ļaus nepieciešamo elektroenerģiju iegādāties par ļoti konkurētspējīgām cenām. Iecerēts piesaistīt aprites ekonomikas uzņēmumus un ražotnes ar augstu energopatēriņu ražošanas procesos, ļaujot tiem ražot klimatneitrāli. Interesi strādāt šajā industriālajā parkā ir izrādījuši arī lieli energopatērētāji – datu centri, kuriem vienlaikus ir arī blakusprodukts – liels siltuma daudzums. Vienlaikus *Laflora* domā par jauniem produktiem, kuru bāze būtu kūdra, piemēram, siltumizolācijas plātnes, kuras būtu no kūdras un biomasas, kas ilgstoši uzglabā oglekli un nerada atkritumus produkta visā dzīves ciklā.

Kādu prognozējat 2025. un nākamos gadus *Laflora*?

Strādāsim! Ražosim kūdras substrātus! Paralēli attīstīsim Kaigu purva zaļo industriālo zonu. Būsim klāt visās apspriedēs, diskusijās Eiropas un Latvijas līmenī, kurās tiks skarta kūdras ieguve, tās nosacījumi. Ja valdošie politiķi ieklausīsies nozares uzņēmējos un pieņems saprātīgus lēmumus, tad nozarei ir lieliskas izaugsmes iespējas. Vienlaikus izaicinājumu nozarei kopumā un arī *Laflora* netrūks. ■